

Inhoudsopgave

HOOFDSTUK 0	Voorwoord	0-1
0.1	Bij het doornemen van de leerstof	0-1
0.2	Opbouw van dit leerboek	0-1
0.3	Bruikbaarheid en beperkingen van de geboden informatie	0-2
0.3.1	Terminologie	0-2
0.3.2	Niveau van de leerstof	0-3
0.4	Achterliggende visie(s)	0-3
0.5	Herkomst van de medische kennis	0-4
HOOFDSTUK 1	Een schets van onze fysieke oorsprong	1-1
1.1	Inleiding	1-1
1.2	Ontstaan en ontwikkeling van leven	1-1
1.3	Ontwikkeling tot huidige mens	1-3
1.4	‘Wijsheid’ van het lichaam	1-6
1.4.1	Spanningen tussen lichaam en geest?	1-6
HOOFDSTUK 2	Cellen, weefsels, organen, orgaanstelsels, algemene oriëntatie	2-1
2.1	Inleiding	2-1
2.2	Cellen	2-1
2.2.1	Enkele basisgegevens over de cel	2-1
2.2.2	Basisbehoeften van een cel	2-2
2.2.3	Orgaanstelsels in relatie tot de cel	2-3
2.2.4	Coördinatie van de lichaamsfuncties	2-5
2.2.5	Algemene bouw en functioneren van een cel	2-6
2.2.6	Kleinste bouwbestanddelen	2-7
2.2.7	Het vormen van enzymen	2-8
2.2.8	Transport in en uit de cel	2-9
2.3	Onze erfelijke basis	2-11
2.3.1	DNA, chromosomen en genen	2-11
2.3.2	Manieren waarop genetische eigenschappen zich kunnen uiten	2-14
2.3.3	Genetisch verschil tussen man en vrouw	2-14
2.3.4	Aflezen van DNA	2-15
2.3.5	De celdeling: kopiëren van het gehele DNA	2-16
2.3.6	Mutaties: veranderingen in het DNA	2-18
2.3.7	De plaats van genetica in het begrijpen van ziekten	2-19
2.4	Weefsels	2-20
2.4.1	Differentiatie: het ontstaan van verschillende weefsels	2-20
2.4.2	Dekweefsel	2-22
2.4.3	Bindweefsel	2-25
2.4.4	Spierweefsel	2-28
2.4.5	Zenuwweefsel	2-29
2.5	Algemene oriëntatie	2-30
2.5.1	Overzicht van de romp	2-30
2.5.2	Holle organen en structuren	2-31

HOOFDSTUK 3	Circulatiestelsel	3-1
3.1	Inleiding	3-1
3.2	Vloeistofstromen	3-1
3.3	Bloedcirculatie	3-2
3.3.1	Zuurstof en koolzuur	3-2
3.3.2	Lichaams- en longcirculatie	3-3
3.3.3	Weefselcirculatie	3-5
3.4	Het hart	3-8
3.4.1	Bouw en ligging	3-8
3.4.2	Functioneren van het hart	3-11
3.4.3	Enkele emotionele en spirituele benaderingen van het hart	3-14
3.5	Bloedvaten	3-16
3.5.1	Soorten bloedvaten: slagaders, haarvaten en aders	3-16
3.5.2	Bloedvatvertakkingen	3-17
3.5.3	Bloedvoorziening van de weefsels van hart en bloedvaten	3-17
3.5.4	Dynamiek van bloedvaten	3-18
3.5.5	Voortbewegen van het bloed in de aders	3-19
3.5.6	Reacties van bloedvaten op aanraking en massage	3-21
3.6	Lymfestelsel	3-22
3.6.1	Lymfestroom: afvoer van overtollig tussencelvocht	3-22
3.6.2	Lymfeklieren	3-22
3.7	Bloed 3-24	
3.7.1	Functies van bloed	3-24
3.7.2	Samenstelling van bloed	3-24
3.8	Bloedplasma	3-25
3.9	Bloedcellen	3-26
3.9.1	Rode bloedcellen	3-27
3.9.2	Bloedplaatjes en stolling	3-28
3.9.3	Witte bloedcellen	3-30
HOOFDSTUK 4	Spijsverteringsstelsel	4-1
4.1	Inleiding	4-1
4.1.1	De ‘wijsheid’ van ons spijsverteringsstelsel	4-1
4.2	Algemene functie en bouw van het spijsverteringsstelsel	4-2
4.3	Stofwisseling en voeding	4-5
4.3.1	Zeven essentiële voedingsbestanddelen	4-5
4.3.2	Vertering	4-7
4.3.3	Energiebalans	4-7
4.3.4	Onze voedingsoorsprong en –ontwikkeling	4-8
4.4	Spijsverteringsorganen en -structuren	4-10
4.4.1	Mondholte en gebit	4-10
4.4.2	Keelholte	4-11
4.4.3	Slokdarm	4-12
4.4.4	Buikvlies en buikholte	4-13
4.4.5	Maag	4-16
4.4.6	Twaalfvingerige darm	4-18
4.4.7	Alvleesklier	4-19
4.4.8	Galblaas en galwegen	4-20
4.4.9	Dunne darm	4-21

Bouw en werking van het menselijk lichaam

4.4.10	Dikke darm	4-23
4.4.11	Lever	4-25
4.5	Regulatie van het spijsverteringsstelsel	4-28
4.5.1	Gangbare zenuw- en hormooninvloeden	4-28
4.5.2	Emotionele invloeden en ontregelingen	4-28
4.6	Waarde van voeding	4-29
4.6.1	Spirituele visies op voeding.....	4-31

HOOFDSTUK 5 Bewegingsapparaat.....5-1

5.1	Inleiding	5-1
5.2	Algemene bouw en functie van het skelet	5-1
5.2.1	Bijzonderheden van het menselijk skelet.....	5-2
5.2.2	Botten en botweefsel.....	5-2
5.2.3	Botverbindingen.....	5-6
5.2.4	Bouw en functioneren van een gewricht.....	5-6
5.3	Skeletdelen.....	5-11
5.3.1	Schedel.....	5-11
5.3.2	Wervelkolom	5-11
5.3.3	Borstkas	5-14
5.3.4	Bekken	5-15
5.3.5	Schouder	5-16
5.3.6	Arm en hand.....	5-17
5.3.7	Been en voet.....	5-18
5.4	Pezen, banden en kapsels.....	5-19
5.5	Spijeren	5-21
5.5.1	Bouw en basiswerking van spieren.....	5-21
5.5.2	Spijwerking en spierstofwisseling	5-25
5.5.3	Functies van spieren.....	5-29
5.5.4	Nog enkele belangrijke spiereigenschappen.....	5-30
5.6	Meest opvallende spieren en spiergroepen	5-32
5.6.1	Spijeren van hals en nek	5-32
5.6.2	Schouderpijeren.....	5-33
5.6.3	Bovenarmenspijeren	5-34
5.6.4	Spijeren van onderarmen en handen	5-35
5.6.5	Borstspieren	5-35
5.6.6	Rugspieren	5-36
5.6.7	Buikspieren	5-36
5.6.8	Spijeren van billen en bovenbenen	5-38
5.6.9	Spijeren van onderbenen en voeten	5-39
5.7	Houding en beweging ruimer bekeken	5-40
5.7.1	Veerkrachten in het lichaam	5-40
5.7.2	Lichaamshouding als uiting van het innerlijk (?)	5-40
5.7.3	Bewegen vanuit het centrum.....	5-41

HOOFDSTUK 6 Afweerstelsel.....6-1

6.1	Inleiding	6-1
6.2	Algemeen overzicht van het afweerstelsel.....	6-1
6.3	Communicatie in het afweerstelsel	6-3
6.4	Afweercellen.....	6-4

Bouw en werking van het menselijk lichaam

6.4.1	Witte bloedcellen	6-4
6.5	Algemene afweer	6-6
6.5.1	Chemische en fysieke barrière	6-6
6.5.2	Ontstekingsreactie	6-6
6.5.3	Koorts	6-8
6.6	Specifieke afweer	6-8
6.6.1	Antigenen: ongewilde handvatten voor de afweer	6-9
6.6.2	Werking van de specifieke afweer	6-9
6.6.3	Werking van de lymfocyten	6-10
6.6.4	Immuniteit	6-12
6.6.5	Doorgeslagen afweer	6-15
6.7	Afweerorganen	6-16
6.7.1	Lymfeklieren	6-16
6.7.2	Thymus	6-17
6.7.3	Milt	6-17
6.8	Andere facetten van afweer	6-19
6.8.1	Weerstand	6-19
6.8.2	Psychische en psychosomatische afweer	6-19

HOOFDSTUK 7 Algemene ziekteleer 7-1

7.1	Inleiding	7-1
7.2	Ziekte-oorzaken	7-1
7.2.1	Medische onderverdeling van ziektes en klachten	7-3
7.3	Ziekte en risico	7-5
7.4	Ziekteverschijnselen	7-7
7.5	Ontstekingen	7-8
7.5.1	Ontstekingsverschijnselen	7-8
7.6	Ziekteverwekkende micro-organismen	7-10
7.6.1	Besmetting en incubatietijd	7-11
7.6.2	Bacteriën	7-11
7.6.3	Virussen	7-13
7.6.4	Schimmels en gisten	7-15
7.6.5	Parasieten	7-15
7.7	Gezwellen of tumoren	7-16
7.7.1	Genetische veranderingen	7-17
7.7.2	Goedaardige gezwellen	7-17
7.7.3	Kwaadaardige gezwellen	7-18
7.7.4	Benamingen van gezwellen	7-20
7.8	Auto-immuniteit	7-21
7.9	Allergie	7-22
7.10	Aanleg voor ziekte en aanleg voor gezondheid	7-25
7.11	Geneeswijzen	7-25
7.12	Visies op gezondheid en ziekte	7-28
7.12.1	Opleidingsvisie	7-28

HOOFDSTUK 8 Ademhalingsstelsel 8-1

8.1	Inleiding	8-1
8.1.1	Funcities van het ademhalingsstelsel	8-2

Bouw en werking van het menselijk lichaam

8.1.2	Lucht in het lichaam	8-2
8.2	Luchtwegen.....	8-3
8.2.1	Neus	8-3
8.2.2	Neusbijholten	8-4
8.2.3	Middenoor.....	8-5
8.2.4	8-5	
8.2.5	Neusamandelen.....	8-6
8.2.6	Strottenhoofd	8-6
8.2.7	Luchtpijp.....	8-8
8.2.8	Longen	8-9
8.3	Ademen.....	8-12
8.3.1	Inademing	8-12
8.3.2	Uitademing.....	8-14
8.3.3	Bijzondere adembewegingen.....	8-16
8.4	Kleine luchtwegen	8-16
8.5	Longblaasjes en gasuitwisseling.....	8-18
8.6	Longinhoud en ademvolume	8-21
8.7	Spirituele dimensies van de ademhaling.....	8-22

HOOFDSTUK 9 Urinewegstelsel.....9-1

9.1	Inleiding	9-1
9.2	Overzicht van de werking van het urinewegstelsel.....	9-1
9.3	Nieren.....	9-2
9.3.1	Ligging.....	9-2
9.3.2	Bouw	9-3
9.3.3	Werking in grote lijnen	9-5
9.3.4	Werking meer in detail	9-5
9.3.5	Nierstenen	9-9
9.3.6	Samenstelling van urine.....	9-9
9.3.7	Bloeddruk en bloeddrukregulatie.....	9-10
9.3.8	Zuren, basen en de zuurgraadregulatie	9-12
9.3.9	Waterhuishouding.....	9-13
9.4	Urineleiders.....	9-15
9.5	Blaas en plasfunctie	9-16
9.5.1	Blaas.....	9-16
9.5.2	Urinebuis of plasbuis	9-16

HOOFDSTUK 10 Huid en onderhuids bindweefsel.....10-1

10.1	Inleiding	10-1
10.2	Bouw van de huid	10-2
10.2.1	Opperhuid	10-2
10.2.2	Opperhuidvormsels.....	10-4
10.2.3	Lederhuid.....	10-6
10.2.4	Onderhuids bindweefsel	10-6
10.3	Functies van de huid	10-8
10.3.1	Temperatuurregulatie.....	10-8
10.3.2	Bescherming	10-10
10.3.3	Zintuigfunctie.....	10-10
10.3.4	Vorming van vitamine D	10-10

10.3.5	Afscheiding	10-11
10.3.6	(Opname)	10-11
HOOFDSTUK 11 Hormoonstelsel.....		11-1
11.1	Inleiding	11-1
11.1.1	Het doorgeven van opdrachten met hulp van de bloedstroom	11-1
11.1.2	Waarin zenuwstelsel en hormoonstelsel van elkaar verschillen	11-2
11.1.3	Hyper- en hypo-: <i>te veel en te weinig</i>	11-3
11.1.4	Terugkoppeling: <i>hoe hormoonklieren weten hoe hard ze moeten werken</i>	11-3
11.1.5	Variabiliteit in de hormoonspiegels	11-4
11.1.6	De eindigheid van hormonen: <i>afbraak en verwijdering</i>	11-5
11.1.7	Benamingen van hormonen: <i>om gek van te worden?</i>	11-5
11.1.8	Hormoonklieren en de effecten van fysieke aanraking	11-5
11.2	Hormoonklieren van het hormoonstelsel	11-6
11.2.1	Hypothalamus	11-6
11.2.2	Hypofyse	11-9
11.2.3	Pijnappelklier (of epifyse).....	11-10
11.2.4	Schildklier	11-10
11.2.5	Bij-schildkliertjes	11-12
11.2.6	Bijnieren.....	11-13
11.2.7	Alvleesklier en suikerziekte	11-17
HOOFDSTUK 12 Zenuwstelsel		12-1
12.1	Inleiding	12-1
12.2	Zenuwweefsel	12-1
12.2.1	(Eigenlijke) zenuwcellen.....	12-1
12.2.2	Zenuwsteuncellen.....	12-7
12.3	Het zenuwstelsel anatomisch opgedeeld.....	12-8
12.4	Het perifere zenuwstelsel (PZS).....	12-9
12.4.1	Zenuw.....	12-9
12.4.2	Hersen- en ruggenmergzenuwen.....	12-10
12.4.3	Zenuwplexus	12-12
12.4.4	Dermatomen en myotomen.....	12-13
12.4.5	Slapende ledematen.....	12-13
12.5	Het centrale zenuwstelsel (CZS).....	12-14
12.5.1	Algemene bouw en ligging	12-14
12.5.2	Algemeen functioneren	12-16
12.6	Het centraal zenuwstelsel onderverdeeld	12-17
12.6.1	Ruggenmerg	12-18
12.6.2	Hersenstam.....	12-20
12.6.3	Kleine hersenen.....	12-21
12.6.4	Tussenhersenen	12-22
12.6.5	Grote hersenen	12-22
12.6.6	Het limbisch systeem: kraamkamer van emoties	12-24
12.6.7	Ons centrale zenuwstelsel en evolutie	12-25
12.7	Het zenuwstelsel en ons dagelijks functioneren.....	12-26
12.7.1	Leren en veranderen.....	12-26
12.7.2	Zintuigsignalen, onze interpretaties daarvan en onze reacties daarop	12-27
12.8	Het zenuwstelsel functioneel opgedeeld	12-29
12.8.1	Vegetatief reageren: bloeddruk, hartslag, temperatuur etc.	12-29

12.8.2	Animaal reageren: bewuste spierbewegingen en het denken	12-29
12.8.3	Vegetatief functioneren als basis	12-29
12.8.4	Opdeling in een vegetatief en een animaal zenuwstelsel.....	12-30
12.8.5	Het vegetatieve zenuwstelsel onderverdeeld	12-30
12.8.6	Sympathicus: ‘ <i>yang energie</i> ’	12-33
12.8.7	Parasympathicus: ‘ <i>yin energie</i> ’	12-33
12.8.8	Uitersten in vegetatief functioneren.....	12-34
12.8.9	Grove en fijne regelmogelijkheden.....	12-35
HOOFDSTUK 13 Stress		13-1
13.1	Inleiding	13-1
13.2	Uitingsvormen van stress.....	13-1
13.2.1	Stressverschijnselen	13-1
13.2.2	Fysieke bronnen van stressverschijnselen	13-3
13.2.3	Goede stress	13-3
13.2.4	Stress als probleem	13-4
13.3	Bedenkingen over het stressmechanisme bij de mens	13-5
13.3.1	Gehechtheid en stress.....	13-6
13.3.2	Omgaan met stress	13-7
HOOFDSTUK 14 Zintuigen en waarnemen.....		14-1
14.1	Inleiding	14-1
14.2	Fysieke basis van het waarnemen.....	14-1
14.3	De ogen	14-4
14.3.1	Inleiding	14-4
14.3.2	Bouw en algemeen functioneren.....	14-4
14.3.3	Zien	14-6
14.3.4	Oogspieren	14-8
14.3.5	De spiertjes van het oog.....	14-9
14.4	Gehoorgaan.....	14-10
14.4.1	Inleiding	14-10
14.4.2	Bouw van het gehoororgaan	14-11
14.4.3	Horen	14-12
14.5	Evenwicht, beweging- en positiezin	14-14
14.6	Huidzintuigen.....	14-15
14.7	Reuk en smaak	14-15
HOOFDSTUK 15 Voortplantingsstelsel.....		15-1
15.1	Inleiding	15-1
15.2	Geslachtkenmerken.....	15-2
15.2.1	Primaire geslachtskenmerken	15-2
15.2.2	Secundaire geslachtskenmerken	15-2
15.2.3	Veranderingen door de puberteit	15-4
15.3	Het mannelijk voortplantingsstelsel.....	15-5
15.3.1	Algemene bouw en werking	15-5
15.3.2	Scrotum, testikels en bijballen	15-6
15.3.3	Zaadleiders, zaadstreng en lieskanaal	15-8
15.3.4	Zaadblaasjes.....	15-8

Bouw en werking van het menselijk lichaam

15.3.5	Prostaat (of voorstanderklier).....	15-9
15.3.6	Penis.....	15-9
15.3.7	Potentie en seksuele gevoelens.....	15-10
15.4	Het vrouwelijk voortplantingsstelsel.....	15-12
15.4.1	Algemene bouw en werking.....	15-12
15.4.2	Ligging van de voortplantingsorganen in het bekken.....	15-13
15.4.3	Eierstokken.....	15-14
15.4.4	Eileiders.....	15-15
15.4.5	Baarmoeder.....	15-16
15.4.6	Schede, voorhof, clitoris en schaamlippen.....	15-17
15.4.7	Borsten.....	15-18
15.4.8	Maandelijkse cyclus.....	15-20
15.4.9	De overgang.....	15-24